
EM SAP GREU D'INSISTIR-HI. LA PREPOSICIÓ *DE* DAVANT D'INFINITIU I: INFINITIU I MODE*

EM SAP GREU D'INSISTIR-HI. THE PREPOSITION DE BEFORE INFINITIVE I: INFINITIVE AND MOOD

JUAN CARLOS TORDERA YLLESCAS
Universitat de València
juan.tordera@uv.es

Resum: El present treball tracta d'abordar una qüestió complexa de la gramàtica del català com és la inserció de la preposició *de* davant d'algunes construccions d'infinitiu com ocorre en «Juan li va proposar d'anar al cinema». La nostra tesi és que la inserció d'aquesta preposició obeeix a factors modals que, a més a més, determinen la major o menor opcionalitat d'aquesta preposició. Amb verbs com *proposar* o *demanar*, la inserció és (gairebé) obligatòria per a tots els parlants del català, mentre que amb verbs com *desitjar* o *esperar* és més aviat opcional per a alguns parlants (si no és agramatical per a altres). A partir d'una petita classificació modal, proposarem un contínuum que creiem que pot explicar aquests fets.

Paraules clau: preposició *de* més infinitiu, mode, modalitat.

Abstract: The present study aims to address a complex topic in the grammar of Catalan, namely the use of the preposition *de* before some infinitival constructions, like in «Juan li va proposar d'anar al cinema» ('Juan suggested him [*de*] going to the cinema'). We claim that introducing the preposition *de* is sensible to modal factors that also determine the degree of optionality of this preposition. With verbs like *proposar* ('propose') or *demanar* ('request'), the insertion of *de* is (almost) mandatory for all Catalan speakers, while with verbs such as *desitjar* ('desire', 'wish') or

(*) Volem agrair els suggeriments i els comentaris que ha fet a una versió prèvia d'aquest treball el professor Pérez Saldanya així com la seua infinita paciència, afabilitat i bona disposició.

esperar ('expect'), the preposition is optional for some speakers (if not ungrammatical for others). From a modal classification, we propose a continuum that can account for these facts.

Key words: preposition *de* more infinitive, mood, modality.

In memoriam Marina Zaragoza,
el vers amb rima plana de la llengua catalana

1. SUBJUNTIVITAT I ÚS DE LA PREPOSICIÓ *DE* MÉS INFINITIU

És un fet ben conegut¹ que, en català, certes construccions d'infinitiu poden ser antecedides per la preposició *de* quan aquestes funcionen o bé com a subjecte, com en (1a), o bé com a objecte directe, com en (1b).

(1)	a. Em molestà (<i>d'</i>) <i>haver de fer això</i> .	Subjecte
	b. Li proposà (<i>d'</i>) <i>anar a aquell vell cinema</i> .	OD

No cal insistir en el fet que aquestes construccions funcionen com a argument extern (subjecte) o intern (objecte directe) del predicat i que aquests arguments no poden anar precedit per *de* quan són expressats per un sintagma nominal o per una subordinada finita:

(2)	a. Em molesta {la manera com diu les coses / que hagem de fer això}
	b. Li proposà {una eixida per la muntanya / que feren una eixida al camp}

En aquest treball, volem tractar l'ús preposicional *de* davant d'infinitiu quan aquest últim és regit lèxicament, és a dir, ho demana el verb principal. La tesi que tractarem de defensar en aquest treball és que l'ús de la preposició *de* en les construccions d'infinitiu respon a la necessitat d'expressar el valor assenyalat pel subjuntiu en

1. Aquestes construccions ja han estat estudiades per autoritats com Fabra (1933 [2006]: 116-117), Badia (1962: §221.3), Ruaix (1998: 255-257), Alsina (2002: 2396-2397), Bonet (2002: 2377-2380), Villalba (2002: 2268-2270) o *GIEC* (2016: 1009-1011), entre d'altres.

els contextos finits, és a dir, es pot posar la preposició en aquells contextos en què pot aparèixer, al mateix context sintàctic, una oració subordinada substantiva en subjuntiu. Com és conegut, l'infinitiu no expressa morfològicament una oposició modal indicatiu/subjuntiu, com sí que ho fan les formes finites. Així doncs, el mecanisme que s'utilitza per explicitar aquests valors en la construcció d'infinitiu regida per un verb és la preposició *de*:

- (3) a. En Pere va aconseguir *de* convèncer el seu pare.
b. En Pere va aconseguir que el seu pare li *deixés* eixir aquella nit.
- (4) a. El seu pare ha procurat *de* no dir res que la molestés.
b. El seu pare ha procurat que la seua convidada *estigués* còmoda.

Com es pot observar a partir d'aquest parell d'exemples, es pot utilitzar la preposició *de* de manera opcional en aquells contextos en què es pot emprar igualment una oració subordinada finita, el verb del qual està en subjuntiu. En canvi, com mostren els exemples (5) i (6), en aquells contextos en què només es pot utilitzar una oració subordinada substantiva finita, el verb del qual està en indicatiu, l'ús opcional de la preposició *de* davant de l'infinitiu ja no és possible.

- (5) a. Nosaltres sabíem (*d') anar a aquell lloc.
b. Nosaltres sabíem que podríem anar a aquell lloc.
c. *Nosaltres sabíem que poguéis anar a aquell lloc.
- (6) a. Pere creu (*de) conèixer la resposta.
b. Pere creu que el mestre coneix la resposta.
c. *Pere creu que el mestre conega la resposta.

Així doncs, podem dir que, sempre que es pugui establir una oposició *de + infinitiu* enfront d'una oració subordinada finita, l'oració finita estarà en subjuntiu: *Li va demanar d'anar al metge* enfront d'*Els va demanar que anessen al metge*; *Li va saber greu de no anar a la festa* enfront d'*Em va saber greu que Maria no vingués a la festa*; *Li va fer molt de goig d'escoltar a la seua filla en la recitació* enfront de *Li va fer molt de goig que la seua filla pogués escoltar al seu germà en la recitació*, etc. Evidentment, aquesta oposició es dona sempre respectant les regles gramaticals de control d'infinitiu i la resta de regles que determinen l'oposició infinitiu/oració finita (v. gr.: coreferencialitat o no interoracional): per això, encara que siga possible *Li va fer molt de goig d'escoltar a la seua filla en la recitació*, no ho és **Li_i va fer molt de goig que ella_i escoltés a la seua filla en la recitació*.

Un cas interessant són les diferències de significat que es pot registrar amb el verb *dir*, atenent al mode de l'oració subordinada que introdueix. L'oració subordinada exigida per aquest verb pot presentar el mode indicatiu o el subjuntiu, tal com es pot comprovar als exemples (7).

- (7) a. Joan m'ha dit que anirem al Bioparc dilluns.
 b. Joan m'ha dit que anéssim al Bioparc.

Però aquesta diferència modal té conseqüències de significat: *asserció* enfront de *suggeriment* o *proposta*. S'ha de notar que, en el primer cas, el verb *dir* és plenament sinònim del verb *informar*, mentre que el segon ús de *dir* és més aviat coincident amb el significat de *proposar* o *suggerir*. De fet, el verb *informar* exigeix que la seua oració subordinada estiga en indicatiu (v. gr.: *Joan m'ha informat que anirem al Bioparc dilluns*), mentre que els altres dos verbs exigeixen que el verb de l'oració subordinada exigida estiga en subjuntiu (*Joan m'ha proposat/suggerit que anàrem al Bioparc*). Doncs bé, el cas és que, quan el verb *dir* s'utilitza amb la preposició *de* més l'infinitiu, el significat que adopta només pot ser el segon, és a dir, el de proposta o suggeriment però no pas el d'afirmació o asserció:

- (8) Joan em va dir d'anar al cinema
 >> Joan em va proposar que anàrem al cinema.

Fins i tot, el castellà, que no coneix la construcció que estem estudiant, presenta aquest ús semblant amb el verb *decir*, almenys en el nivell col·loquial (v. gr.: *Juan me dijo de ir al cine*) i amb altres verbs molt restringits de significat semblant (v. gr.: *María me propuso de ir al cine*).

Atès que la introducció de la preposició *de* està lligada, en molts casos, al valor modal del subjuntiu, en el següent apartat s'aprofundirà en els diferents valors que expressa aquest mode i en l'apartat 3 es tractaran d'establir les condicions sota les quals l'ús de la preposició és possible i, fins i tot, obligatòria.²

2. Deixarem de banda, per a un futur treball, els casos en què la preposició *de* no sembla ser una marca de modalitat, sinó d'aspectualitat com ocorre a l'oració *Joan va assegurar d'haver tancat la porta*. En aquest cas, la corresponent oració subordinada substantiva seria *Joan va assegurar que havia tancat la porta*. S'ha de notar que, si l'oració introduïda no presenta l'aspecte perfecte, aleshores l'oració és agramatical: **Joan va assegurar/assegura tancar la porta*. La preposició *de* apareix en aquells contextos en què l'aspecte perfecte és obligatori.

2. MODE I SUBJUNTIU

Com s'ha assenyalat anteriorment, l'ús de la preposició *de* davant d'infinitiu obeeix a la necessitat d'expressar mitjançant aquesta forma verbal no finita el significat gramaticalitzat pel subjuntiu. Així doncs, el repte que cal afrontar és respondre que expressa el mode subjuntiu i, per tant, la construcció «*de més infinitiu*».

Als treballs de Pérez Saldanya (1988) o Quer (2002), s'estudien els diferents valors que pot presentar el subjuntiu i, segons aquests autors, es poden trobar tres significats bàsics lligats a l'ús del subjuntiu en oracions subordinades, a saber, un subjuntiu dubitatiu, un subjuntiu volitiu i un subjuntiu temàtic. El subjuntiu dubitatiu o potencial apareix en oracions subordinades a predicats que expressen dubte, incertesa, ignorància, possibilitat, probabilitat, etc. (Quer 2002: 2811). El subjuntiu volitiu o optatiu és aquell que apareix en subordinades que són arguments de verbs volitius i desideratius (*voler, esperar...*) o que expressen voluntat, desig, necessitat, causa i altres conceptes semblants (Quer 2002: 2810). I, finalment, el subjuntiu temàtic o factiu és aquell que es troba en subordinades que depenen de predicats factivoemotius (*alegrar-se, molestar, saber greu, sentir...*) i que, consegüentment, presenten el contingut de la subordinada com un fet conegut per l'interlocutor de l'acte de parla i, per tant, com a informació vella i poc rellevant (Pérez Saldanya 1988: 46-50; Quer 2002: 2813).

- (9) Subjuntiu dubitatiu:
Joan dubta que el seu fill {puga/*pot} aprovar l'examen.
- (10) Subjuntiu volitiu:
a. Et demane que {vages/*vas} al despatx.
b. Espere que l'any vinent tot {vaja/*va} millor.
- (11) Subjuntiu temàtic:
Em sap greu que no {pogué/*pogué} venir l'Antoni a la festa.

Al·l'exemple (9), l'oració subordinada expressa el dubte del verb principal, mentre que a (10), les oracions subordinades expressen el desig. I, a l'exemple (11), l'oració subordinada expressa la informació pressuposada que justifica la informació nova identificada en l'estat emotiu expressat pel predicat de l'oració principal.

Pel que fa a aquest darrer cas, notem que, si s'afirma una oració com *Em sap greu que no pogués venir l'Antoni a la festa* és perquè es dona el cas que *L'Antoni no pogué anar a la festa*. En cas contrari, no tindria sentit l'oració (11). Cal observar que aquesta relació no es dona necessàriament als casos (9) i (10). De (9), no es pot pressuposar

que el fill de Joan no aprobe l'examen (ni el contrari), i de les oracions de (10), no es pot pressuposar que l'interlocutor vaja al despatx o que l'any vinent tot anirà millor (ni tot el contrari). El parlant, en aquests casos, no es compromet amb la veracitat d'allò que s'indica en la subordinada.

Doncs bé, el que resulta més interessant és constatar que els contextos en què pot aparèixer de forma optativa la preposició *de* davant infinitiu tendeixen a ser gairebé els mateixos contextos modals assenyalats. Excepte pel que fa al subjuntiu dubitatiu,³ els altres dos valors sí que es poden rastrejar amb l'infinitiu precedit de *de*:⁴

(12) Infinitiu volitiu:

- a. Eren a ca la noia, i si li haguessin demanat de descriure-la, no hauria sabut com fer-ho. (Quim Monzó, *L'illa de Maians*)
- b. La resta de la comarca podia considerar-se pacificada i les milícies dels pobles de cristians vells començaven a acudir a la Vall de Laguar, desitjant de participar en la batalla. (Joaquín Borrell, *El cavall verd*)

(13) Infinitiu temàtic:

- a. M'hauria sabut greu de perdre'l... ja que l'ha trobat, ¿el vol? (Mercè Rodoreda, *Mirall trencat*)
- b. Per això els agradava de proclamar que escrivien en «estil de valenciana prosa». (Sanchis Guarner, *La llengua dels valencians*)

Com es pot comprovar, s'utilitza la preposició *de* més l'infinitiu allà on es podria emprar una oració completiva en subjuntiu volitiu i temàtic. Així, junt a *Sara li demanà de portar-la a conèixer els uruguaians*, es pot donar una oració com *Sara li demanà que la portés a conèixer els uruguaians*.

Una vegada plantejada aquesta equivalència parcial entre les oracions completes en subjuntiu i les construccions d'infinitiu que poden portar la preposició *de*, és possible que se'ns plantegen uns altres interrogants no menors; concretament:

3. Exemples com «com sereu sa muller, no dubtarà de dir-vos, com serà felló» (Joanot Martorell, *Tirant lo Blanch*) o «Es passà la mà pels llargs cabells com si dubtàs de contar-me alguna cosa» (Silvestre Vilaplana, *Les cendres del cavaller*) no invaliden la nostra afirmació. En aquest cas, el verb *dubtar* té un doble règim. Pot exigir un OD (v. gr.: *Ho dubte molt*) o un CRV (*Dubte de les seues intencions*). Creiem que, en aquests casos, la preposició *de* és una marca sintàctica del CRV, tal com ocorre als exemples (1-2). O, fins i tot, es podria argumentar que, en el cas que la porte, es pot veure un valor de voluntat/(in)decisió en aquests casos, que semblaria apropar el significat del verb *dubtar* al del verb *voler*.

4. Els exemples reals els hem tret del *Corpus Informatitzat de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua*, AVL i del *CICA (Corpus Informatitzat del Català Antic)* dirigit per Torruella, Pérez Saldanya i Martines.

- A) Per què l'ús de la preposició *de* és exigida en alguns casos (v. gr.: *Li va proposar de venir*) i, en altres, el seu ús és menys obligatori i fins i tot dubtós per a alguns parlats (v. gr.: *Jo desitge d'aprovar l'examen*) o no es possible per cap parlant (v. gr.: **És possible d'arribar prompte*)?
- B) Per què un verb tan volitiu com *voler* no permet que la construcció d'infinitiu siga encapçalada per la preposició *de*? S'esdevé el mateix amb altres verbs?

A l'apartat 3.1, es formularà una classificació modal que pugui donar compte de l'exigència/opcionalitat/rebuig de la preposició *de* davant l'infinitiu. I, a l'apartat 3.2, tractarem d'explicar les aparents excepcions.

3. FORMA I CONTINGUT: JUSTIFICACIÓ DE LA INSERCIÓ PREPOSICIONAL

3.1 EXIGÈNCIA, OPCIONALITAT I REBUIG DE LA INSERCIÓ PREPOSICIONAL

Com s'explicita a Quer (2002: 2807-2808 i 2817-2827), tradicionalment, un dels valors associat al mode subjuntiu és la marcació de la relació hipotàctica, especialment davant determinats verbs principals que imposen el mode subjuntiu. Però, en el cas de l'estructura estudiada («*de* més infinitiu»), es pot comprovar que aquesta, a vegades, és exigida però, en d'altres, és opcional. És a dir, la «marca de subordinació» és estable amb la subordinació finita (el subjuntiu sempre hi apareix), però en canvi, la preposició *de* pot no aparèixer davant de l'infinitiu. Tal volta aquesta dissimilitud podria qüestionar la nostra hipòtesi inicial que establia un paral·lelisme entre les oracions subordinades en subjuntiu i les oracions d'infinitiu encapçalades per la preposició *de*. Tot i això, creiem que els exemples il·lustrats no mostren una conducta sintàctica estranya a la gramàtica del català ni de cap llengua i, fins i tot, seria esperable. Per explicar aquest cas, farem una petita digressió per donar compte de l'ús de la preposició *a* de l'objecte directe (OD) en català i castellà, que creiem que pot aportar un poc de llum a aquesta qüestió.

En català, com a llengua nominativoacusativa, l'**actor** tendeix a ser l'argument sintàctic privilegiat (PSA), tal com el van entendre la Gramàtica de Paper i Referència i posteriorment, la Gramàtica Funcional d'influència dikiana (Valin & Foley 1980: 75-186; Foley & Valin 1984: 108-185; Valin 2005: 94-101; Hengeveld & Mackenzie 2008: 194-195). Això vol dir que l'**actor** tendeix a desenvolupar una

funció sintàctica que no està marcada (ni morfològicament ni amb preposicions) i, a més, sol estar implicada en diferents processos sintàctics com l'elisió, el control dels reflexius, la diàtesi... En contrast, el **patidor** (*undergoer*) desenvolupa una funció secundària que sol estar marcada, o, com a mínim, no pot estar menys marcada que la funció que pren l'**actor**. En castellà, aquesta situació es pot observar molt bé:

- (14) a. Juan ya ha cogido la maleta.
 b. Juan ya ha cogido (a) el becerro.
 c. Juan ya ha cogido al niño.
 d. Juan ya te ha cogido a ti.

Com es pot comprovar, al primer exemple, ni el subjecte ni l'objecte directe (OD) rep cap marca. En el segon cas, en canvi, la preposició *si* que s'hi podria posar, encara que no siga obligatori. Així doncs, tan correcte és *Juan ya ha cogido el becerro* com *Juan ya ha cogido al becerro*. En el tercer cas i en el quart, l'ús de la preposició és obligatòria. No es pot eliminar sense crear una agramaticalitat oracional.

Com s'explica en Salvador & Pérez Saldanya (1993: 48-53), D'Introno (2001: 109-116) o en Torrego Salcedo (1999: 1779-1805), l'aparició de la preposició obeeix a diferents criteris, com és la presència del tret [+humà] (15), la presència del tret [+animicitat] (16), o la presència del tret [+específic] (17), entre d'altres.

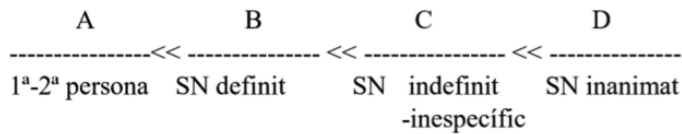
- (15) a. He visto *(a) Juan.
 b. He saludado *(a) la hija de Juan.
- (16) a. He cogido el bolso.
 b. He cogido al perro.
- (17) a. Busca (a) una secretaria que sepa francés.
 b. Busca a una secretaria que sabe francés.

Als exemples (15), el fet que els dos OD siguin animats fa que la presència de la preposició *a* siga obligatòria. En el segon cas, si l'OD no és animat, la preposició queda exclosa (16a), mentre que si és animat, la preposició és exigida (16b). Als exemples (17), el fet que l'OD tinga un caràcter inespecífic (lectura induïda per l'ús del subjuntiu en la relativa) fa que la preposició no siga exigida (però tampoc no veiem que siga exclosa); en canvi, pel caràcter específic de l'OD a (17b), fa que la presència de la preposició *a* siga obligatòria.

Segons ja apuntava D'Introno (2001: 109-116), la presència o absència de la preposició *a* depèn de diferents factors que s'organitzen de manera jeràrquica. Adap-

tant per a la nostra investigació les propostes de Silverstein (1977: 122) i de Comrie (1989: 128 i 185), es pot proposar la següent jerarquia de trets que donarien compte de l'absència o presència de la preposició:

(18)

Aquest contínuum de trets, que de manera provisional anomenarem jerarquia d'animacitat, estableix l'ordre d'aparició de la preposició *a* que introdueix l'OD: si la preposició *a* s'ha d'introduir en un estrat o nivell determinat, també ho haurà de fer en l'estrat jeràrquicament superior. Per exemple, si és obligatori posar la preposició *a* en l'oració del castellà *Vi a la secretaria* perquè l'OD és definit, també serà obligatori en l'estrat superior: *Me ha visto a mí*. D'aquesta manera, es pot explicar, *grosso modo*, la presència o l'absència de la preposició:⁵

- (19) a. Me ha visto a mí / Te ha visto a ti. >>
 b. Busco al asesino de mi padre. >>
 c. Busco (a) una secretaria que sepa francés. >>
 d. Cogió (*a) su billetera. >>

Com es pot veure, en el primer cas, on l'OD és un pronom de 1a o 2a persona, la presència de la preposició és obligatòria. Al cas (19b), on l'OD és un SN definit (que pot ser específic o no), la preposició continua sent obligatòria. En el tercer cas, en canvi, la presència de la preposició no és obligatòria. Com s'ha indicat, és una oració perfectament gramatical del castellà *Busco una secretaria que sepa francés*. Finalment, en l'últim cas, la presència de la preposició no sols no és obligatòria, sinó que la seua presència crea agramaticalitat oracional; per tant, és rebutjada.

Si comparem el comportament sintàctic de la preposició *a* introductora de l'OD en castellà i català, podem trobar que els fets són ben diferents. En concret, al nivell B, quan l'OD és definit, la preposició és opcional. Així, podem trobar casos en què la preposició no apareix, tal com determina la normativa del català:

5. En D'Introno (2001: 109-116), també s'adverteix que els trets semàntics del subjecte són importants. El subjecte ha de tenir, d'acord amb l'escala d'*animacitat* que hem proposat, la mateixa prominència o més que l'OD. Per això, en castellà, es pot dir *Su ego superaba a su ignorancia*, tot i que l'OD té un substantiu inanimat.

- (20) Vaig a saludar Marga i, de pas, a preguntar-li què va a fer de sopar esta nit. (Ramon Pastor Quirant, *Un bon negoci*)

Però també hi podem trobar casos en què la preposició sí que apareix en aquests contextos. Per tant, la preposició, encara que no siga obligatòria, com el cas del castellà, sí que és opcional.

- (21) a. E Tirant no-s volgué posar lla hon acostumava d'estar, ni prop de l'emperador, mas entrà-se'n dins una capella ab les ores en la mà, e de allí podia molt ben veure a la princesa [*sic*]. (Joanot Martorell, *Tirant lo Blanch*)
b. Mentre ell treballava, jo mirava de donar-li una excusa de mal pagador per a justificar que no podria veure a la senyora Paquita, però no va fer falta massa imaginació. (Pep Castellano, *Bombons amargs*)

Ara bé, quan arribem a l'últim nivell de l'escala d'*animacitat*, açò és, al nivell A, podem observar que, en aquests casos, la presència de la preposició és totalment obligatòria:

- (22) a. Encara no t'havia vist *(a) tu.
b. Has saludat (a) Joan, però no m'has saludat *(a) mi.

Això vol dir que el *tall* que es fa en la jerarquia proposada i mitjançant el qual es determina l'exigència/opcionalitat de l'ús de la preposició *a* està en un nivell jeràrquicament superior en el cas de la llengua catalana. El castellà permet la presència de la preposició de manera opcional en l'estrat C i la seua presència seria obligatòria al nivell B, mentre que el català tendeix a presentar l'opcionalitat al nivell B (tal volta, també al nivell C), però només és obligatòria la seua presència en el nivell A.

Doncs bé, aquest fenomen que es registra amb la preposició *a* de l'OD és el mateix que es registra amb la preposició *de* davant d'infinitiu. També hi podem establir una escala d'obligatorietat:

- (23) proposar de << saber greu de << desitjar (de) << ser possible
- (24) a. Mentre encenia la cuina econòmica, l'Armanda proposà d'ajudar-les a trinxar cebes i a pelar els tomàquets. (Mercè Rodoreda, *Mirall trencat*) <<
b. —David. ¿Us sap greu d'aplegar tard? —Stolz. Em sap greu de conviure amb miserables. (Joan Gil Albers, *Barracó 62*) <<
c. Desitjo de conèixer-la, em penso. (Joan Brossa, *Olga Sola*)
d. Ajornem la nostra visita per a altra oportunitat en què ens siga possible dedicar a ella tot el temps que mereix tan important i simpàtica ciutat. (Emili Beüt i Belenguer, *Camins d'argents (Els Millars)*)

Veiem que hi ha també una escala d'obligatorietat en l'ús de la preposició *de* davant d'infinitiu. La major part del parlants del territori catalanoparlant sent com a obligatori l'ús de la preposició en el primer cas, amb el verb *proposar*. En contrast, la major part dels catalanoparlants rebutjarien l'ús de la preposició *de* si l'expressió verbal fóra *ser possible* (v. gr.: **És possible d'arribar prompte*). Ara bé, en mig, hi ha casos en què la presència de la preposició és més aviat opcional. Al cas segon, amb el verb, *saber greu*, la presència de la preposició és, més aviat, opcional per a la majoria dels catalanoparlants. I, en el tercer cas, l'ús de la preposició *de* és opcional per a alguns parlants i totalment innecessària per a altres.

Arribats a aquest punt, creiem que hem pogut contestar la pregunta de com és possible que no aparega sempre la preposició *de* en tots els contextos modals, però hem d'afrontar la segona pregunta que plantejàvem més amunt, això és, quin fenomen sintàctic subjacent determina que la preposició *de* siga obligatòria en alguns casos, opcionals en altres i, fins i tot, exclosa en la resta. Hem determinat que, atès que no cal que el **patidor** reba sempre una marca sintàctica, sinó que en alguns determinats casos rep la marca preposicional *a* i, en conseqüència, la preposició *de* només s'utilitza per marcar la modalitat oracional de la construcció d'infinitiu en alguns casos; en la resta de casos, la no-marca no impedeix que la construcció d'infinitiu tinga un caràcter modal. Ara bé, en el cas de la preposició *a* de l'OD hem determinat que hi havia uns trets de caràcter semanticosintàctic que explicaven la presència/absència preposicional. La pregunta que ens hem de fer és si existeixen uns trets similars que determinen l'obligatorietat/opcionalitat/exclusió de la preposició *de* en els contextos modals. La nostra resposta és que sí; encara més, pensem que aquests trets no són gens diferents dels trets proposats per determinar l'obligatorietat de la preposició *a*.

Per desenvolupar aquesta idea, en primer lloc, creiem que cal refer lleugerament la tipologia modal proposada per Quer (2002) per a les oracions subordinades substantives. L'autor parlava de tres tipus de subjuntiu: el volitiu, el dubitatiu i el temàtic. Però el mateix autor sembla distingir-ne, entre els volitius, dos tipus, a saber, aquell subjuntiu que apareix típicament amb verbs volitius com *voler* o *desitjar* i aquells que vénen determinats per verbs d'influència com *ordenar* o *demanar* (Quer 2002: 2810). Al nostre parer, verbs com *desitjar*, d'una banda, i verbs com *demanar*, de l'altra, tenen una semàntica i sintaxi prou diferent per considerar que el tipus de modalitat que legitimen és també diferent. Els verbs del tipus *demanar* no introdueixen només el desig que té el parlant, sinó que introdueixen també un prec, una ordre o una invitació dirigida al seu receptor. Aquesta segona part no es troba amb els verbs volitius. És a dir, amb els verbs purament volitius, el receptor és un element amagat de l'escena oracional. Amb els verbs com *demanar*, el receptor és un element més d'aquesta escena (es trobe

explícitament o implícita). Així doncs, creiem que podem parlar d'un quart tipus de subjuntiu o infinitiu modal, que provisionalment anomenarem subjuntiu o infinitiu actancial. Aquest es caracteritza per ser introduït típicament pels verbs declaratius de Searle (1976: 10-16). A continuació, posem alguns exemples dels diferents verbs que activen les modalitats suggerides:

- (25) a. Modalitat actancial: demanar, pregar, suplicar, proposar, dir (amb valor d'invitació)...
 b. Modalitat temàtica: saber greu, molestar, lamentar...
 c. Modalitat volitiva: voler, desitjar, esperar, buscar...
 d. Modalitat dubitativa: dubtar, posar en dubte, ser possible...

En les següents línies, tractarem de fer una breu caracterització d'aquestes modalitats des d'un punt de vista sintàctic i semàntic i, a partir d'aquesta caracterització, tractarem d'explicar per què la preposició *de* és obligatòria davant algunes construccions d'infinitiu i opcional en altres.

a) Modalitat actancial. Aquesta és una modalitat en què la primera persona obliga, invita, fa que el receptor es comprometa a fer una acció. Atès que l'emissor i el receptor són obligatoris, el caràcter actancial és més marcat que en altres construccions. Per tant, en les oracions subordinades, allò que se subordina semànticament no és una proposició pròpiament, sinó un acte de parla⁶ (v. gr.: *Ves-te'n* >> *Et pregue que te'n vages*; se subordina l'acte de parla amb un valor il·locutiü directiu).

El subjuntiu serveix per expressar ordres amb *que* (v. gr.: *Que calles*, *Que te'n vages*...) i, a més, és l'únic mode vàlid per expressar prohibicions (v. gr.: *No parles*), en comptes d'utilitzar l'imperatiu (**No parla*). A més, l'imperatiu és un mode que es caracteritza per rebutjar la subordinació (**T'he dit que ves-te'n* o **T'ordene que ves-te'n*). Per tot això, no és estrany que l'única forma utilitzada en els discursos indirectes que arpleguen una ordre o prohibició siga la del mode subjuntiu (v. gr.: *Li ordenà que se n'anara* vs. **Li ordenà que se n'anava*) i que s'utilitze, per extensió, amb qualsevol oració subordinada que depenga d'un verb que expresse prec, suggeriment, invitació...

Un altre subtipus de modalitat actancial ve donada per verbs com *prometre* o *jurar*. En aquest cas, el parlant no obliga a fer res al receptor, sinó que el mateix parlant es compromet amb el receptor (sense aquest, no té sentit la promesa) a fer alguna cosa. Per tant, també se subordina un futur acte de parla (*Et regalaré una flor* > *Et promet això: et regalaré una flor* > *Et promet que et regalaré una flor*). En aquest cas, el mode

6. Vid. Dik (1997: 93-168).

subordinat no és pròpiament el subjuntiu, però és característic el fet d'usar el temps futur (v. gr.: *Et promet que farà això*) o el condicional (que és el futur del passat, *Et vaig prometre que faria això*).⁷ De fet, en els parlars col·loquials, el futur i el condicional són temps que s'associen a diferents valors modals: poden expressar dubte (v. gr.: junt a la forma normativa *Deuen ser les deu*, tenim *Seran les deu*, dubte en el present, o, junt a la forma normativa *Devien ser les deu*, tenim *Serien les deu*, dubte en el passat) i fins i tot, ordres (v. gr.: *Santificareu les festes*, o *No parlareu mentre estiga parlant jo*). Fins i tot, hi ha contextos en què es neutralitza l'ús del subjuntiu i del futur (v. gr.: «Quan vindrà al dia del Juhí, que's mostraran los peccats, ploraran», Sant Vicent Ferrer, *Sermons III*; o «Cada vegada més malament. No ho veu: poca, menuda i, quan vindrà la collita, mal pagada», Enric Lluch i Girbés, *La germanor del camí*). Per tant, no és gens forçat incloure el valor expressat per verbs com *jurar* o *prometre* dins d'aquesta modalitat.⁸

A l'estudi de Salvador & Pérez Saldanya (1993: 42), es defensa, des d'un punt de vista cognitivista, que el subjecte tendeix prototípicament a relacionar-se amb l'emissor; l'objecte indirecte, amb el receptor, i l'objecte directe, amb el missatge. Doncs bé, al nostre parer, la idiosincràsia d'aquesta modalitat naix fruit del fet que l'objecte directe expressat no és un missatge, sinó una acció. Per tant, entre els elements de la comunicació, l'objecte directe estaria relacionat, en aquest cas, amb el context. No expressa una cosa realitzada o afectada, com prototípicament és l'objecte directe, sinó una acció per realitzar, atès un context comunicatiu.

b) Modalitat temàtica. És aquella modalitat mitjançant la qual es presenta una informació com a coneguda per part de l'interlocutor o com a informació vella en el context discursiu. Com s'ha dit, alguns verbs com *saber greu*, *molestar* o *lamentar* legitimen aquest tipus de modalitat. El fet curiós és que si el seu argument no és oracional, sinó que és un sintagma nominal, aquest tendeix a ser un sintagma nominal

7. Efectivament, hi ha contextos en què els verbs *prometre* o *jurar* poden introduir oracions subordinades amb verbs en indicatiu i en passat: *Et promet que jo no vaig ser el causant*. Però, en aquests casos, el parlant no es compromet a realitzar cap acció, sinó que es compromet amb la veracitat d'allò dit; el significat, per tant, és diferent. De fet, en els casos que estem tractant, sí que es pot donar la conversió per una oració d'infinitiu introduïda per la preposició *de*: *Et promet que no diré res* > *Et promet de no dir res*. En canvi, quan el significat és el compromís amb la veracitat d'allò dit, el canvi no és possible: *Et promet que jo no vaig ser el causant* >> **Et promet (de) no haver sigut jo el causant*.

8. Seria plausible establir, dins de la modalitat actancial, una subtipologia que diferenciaria la modalitat directiva d'una de comissiva, a tenor de la informació assenyalada i del fet que veiem més obligatòria la presència de la preposició *de* davant d'infinitiu amb verbs com *proposar* que amb verbs com *prometre*.

específic i, freqüentment, definit; de fet, en cas contrari, es poden formar oracions que, si no són agramaticals, sí que són poc naturals.

- (26) a. Em va saber molt greu la mort del teu pare.
 b. *Em va saber molt greu una mort.
- (27) a. Em molesta el soroll de la campaneta pel matí.
 b. ?? Em molesta un soroll (*de la campaneta) pel matí.
- (28) a. Lamente molt el teu suspés a l'examen.
 b. ??Lamente molt un suspés (teu) a l'examen.

Tenint en compte que la informació pressuposada té a veure amb la informació coneguda o vella, és comprensible que, en aquests contextos, s'utilitzen sintagmes nominals definits i no indefinits.⁹

A més a més, quan aquests verbs possibiliten les oracions pressuposicionals, aquestes oracions subordinades poden anar encapçalades per *el fet que*. Aquest comportament possiblement està motivat pel caràcter pressuposicional que aporta aquest sintagma¹⁰ (cfr.: Kiparsky & Kiparsky 1970; Pérez Saldanya 1988: 79-82).

- (29) a. Em sap greu el fet que no puga venir el teu pare.
 b. Lamente el fet que Pere no t'haja avisat amb molt de temps.
 c. Em molesta el fet que Maria no tinga en compte la nostra opinió.

En canvi, la resta de verbs no creen el context necessari per poder inserir aquesta expressió. Les oracions creades són agramaticals (o molt estranyes).

- (30) a. *Et pregue el fet que et calles.
 b. *Espere el fet que vinga Joan.
 c. *Dubte el fet que puga acabar l'examen a temps.

c) Modalitat volitiva. Mitjançant aquesta modalitat, s'expressa una relació de desig entre el subjecte i l'objecte de desig. És interessant comprovar que els verbs que

9. Curiosament, l'article definit és aquell que activa també un tipus de pressuposició ben coneguda: la pressuposició d'existencialitat: *El rei de França és calb* pressuposa que *Hi ha un rei a França*.

10. En castellà, és freqüent inserir a l'àmbit oral només l'article *el*: «Todavía hasta la fecha me molesta el que yo no hubiera previsto una ocasión semejante» (Jorge López Páez, *Doña Herlinda y su hijo y otros hijos*).

creen aquesta modalitat són també els mateixos que legitimen la lectura inespecífica del seu objecte, tal com s'exemplifica a continuació:

- (31) a. Busque una xica que sàpiga francès.
 b. Vull un xic que siga molt intel·ligent.
 c. Jo espere un home que siga honrat i atent.

Com es pot veure, junt amb el valor inespecífic que reben aquests sintagmes (qualsevol xica, xic o home amb les característiques especificades complirà amb els desitjos del subjecte), apareix un altre tret: el subjuntiu. No ha d'estranyar aquest fet. Rijkhoff (2008: 73) afirma que el valor del subjuntiu és el correlat eventiu del tret indefinit i inespecífic del referent discursiu (la «cosa» diu l'autor). Per tant, podem concloure que el valor modal de l'oració que es pot expressar en aquest context es tradueix com a un valor indefinit i inespecífic en el sintagma nominal. I, per això, en aquest context, pot aparèixer el subjuntiu en oracions substantives:

- (32) a. Busque que la meua companya siga feliç.
 b. Vull que el meu fill approve l'examen.
 c. Jo espere que el meu home trobe feina el més aviat possible.

En aquests casos, els verbs seleccionen una categoria indefinida i inespecífica (v. gr.: «vull + SX[+inespecífic, +indefinit]») que, si és una categoria oracional, es tradueix com una oració modalitzada, bé mitjançant el subjuntiu si és finita, bé mitjançant la preposició *de* si no és finita.

d) Modalitat dubitativa. Aquest és el valor tradicional que ha recollit la majoria de gramàtiques tradicionals a l'hora de referir-se al subjuntiu. En aquest cas, el parlant posa en qüestió la veracitat de l'oració. La considera possible però no segura. Per això, podem afirmar que el subjuntiu expressa «irrealitat» (manca de fiabilitat d'allò dit).

La modalitat dubitativa és l'última en la nostra jerarquia. Per tant, és la modalitat que està més a prop dels valors expressats per l'indicatiu. Com es tractarà en un futur treball, nosaltres considerem que es pot crear una jerarquia que dona compte dels diferents graus d'*epistemicitat*.¹¹

11. El fet de posar el *dubte* en una posició jeràrquica superior al de la *incertesa* tal volta reclamaria posar-li un altre nom i redefinir aquesta modalitat. Com desenvoluparem en un proper treball, hi ha un clar paral·lelisme entre els verbs *dubtar*, *ignorar*, *creure* i *saber* i les expressions *no ser possible*, *ser incert*, *ser possible* i *ser cert*. Només hi ha una diferència de tipus subjectiu entre aquestes expressions. Si es diu *Anna creu que Pere vindrà*, es dona aquest fet com a possible, de la mateixa manera que ocorre amb *És possible que Pere vingui*. La diferència es troba

- (33) Dubte > incertesa > creença > saber > percepció (auditiva/visual)

Si ens fixem en el primer i el tercer nivell d'aquesta jerarquia d'*epistemicitat*, el dubte i la creença, podem comprovar que són dos valors molt pròxims però no idèntics. Ambdós conceptes expressen la possibilitat del fet, però, en el primer cas, la possibilitat s'entén de manera negativa i en la segona, de manera positiva:

- (34) a. Dubte que el meu fill approve l'examen.
b. Crec que el meu fill aprovarà l'examen.

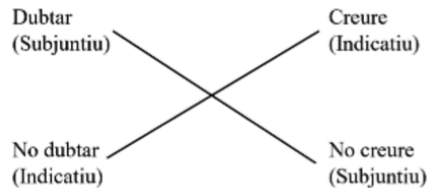
En el primer cas, (34a), el subjecte concep l'aprovat del seu fill com una cosa poc possible; en el segon cas, (34b), en contrast, l'aprovat es concep com una fet possible o realitzable. El que resulta més interessant és comprovar els efectes que exerceix la negació sobre verbs del tipus *dubtar* o del verb *creure*, tal com es pot comprovar:

- (35) a. No pose en dubte que el «comunisme primitiu», aquella edat d'or en què no hi havia ni teu ni meu com recitava don Quixot, ha estat un fet. (Joan Fuster, *Babels i Babilònies*)
b. Si bé Laura està prenent notes de tots els llocs que visitem i on mengem, no crec que escriga res. (Vicent Chilet, *Slow West. Crònica d'una ruta americana*)

El verb *dubtar* pot seleccionar una subordinada amb el mode en indicatiu si aquest verb es troba sota l'abast de la negació. Simètricament, la negació del verb *creure* indueix generalment l'aparició del mode subjuntiu en l'oració subordinada. Si atenem al mode que s'empra en totes aquestes oracions, podem constatar que el mode de les subordinades es creua davant la incorporació de la negació:

en el fet que, en l'última oració, el fet es presenta més aviat com una informació més impersonal o, pretesament, asèptica. En el primer cas, en canvi, la possibilitat que es done la vinguda de Pere troba la seua font en Anna. Doncs bé, si es comparen aquestes oracions *Dubte que vinga Pere* i *Ignore si Pere vindrà*, encara que el nivell de desconeixement és més alt amb el verb *ignorar*, la probabilitat que no vinga és inferior amb el verb *dubtar* (de la mateix manera que ocorre de forma paral·lela amb *no ser possible* i *ser incert*). En dir *Dubte que vinga Pere*, es diu que possiblement no vinga. En termes percentuals, podem dir que hi ha poques possibilitats que vinga Pere (podíem dir, per exemple, que hi ha un percentatge inferior al 50% que pugui venir). En canvi, en dir *Ignore si Pere vindrà*, senzillament, el valor probabilístic de la vinguda de Pere és indeterminat (no és ni inferior ni superior al 50%). Per tant, tant es podria donar el cas que vinguera com que no. Òbviament, les possibilitats que es done aquest esdeveniment pujarien amb *Crec que Pere vindrà* i, molt més, amb *Sé que vindrà*. Si tenim en compte aquest fet, es pot explicar per què la paraula *incert* no vol dir (almenys, normativament) *fals*, tot i que hauria de ser l'antònim de *cert*. Al nostre parer, estem en ambdós casos, davant una modalitat alètica; l'anomenada epistemicitat no seria una altra cosa que una modalitat alètica subjectiva enfront de la modalitat alètica objectiva. De fet, en les llengües és comú que s'expressi del mateix mode la modalitat alètica subjectiva i l'objectiva. Per tant, l'escala d'*epistemicitat* s'ha de veure com a una escala de probabilitat: -50% >> ? >> + 50% >> 100%.

(36)

El fet que ens interessa focalitzar ara és el fet que la negació no afecta la resta de les modalitats analitzades. Efectivament, encara que neguem els verbs que presenten modalitats diferents de la dubitativa, el mode subjuntiu de la subordinada no canvia (37)-(39).¹² I hi ha encara verbs que ni tan sols admeten la negació en determinats contextos.¹³

- (37) a. Et pregue que calles.
 > No es pot negar. Pragmàticament, seria estranya.¹⁴
- (38) a. (No) em molestà que cantesses tan fort.
 b. (No) em sap greu que hages suspés l'examen.
- (39) a. (No) vull que em regales aquella joia.
 b. (No) esperava que em dugueres aquell regal.

A partir de tot el que s'ha assenyalat fins ara, és fàcil veure la relació que hi ha entre l'escala d'*animicitat* proposada a (18) i les diferents modalitats exposades. La

12. La negació afecta verbs dubitatius com *dubtar* o *posar en dubte*, però no predicats com *ser possible*: *(No) és possible que vinga*. Al nostre parer, això tindria a veure amb el fet que, en aquest cas, no hi ha cap subjecte que valore el grau de veracitat d'allò dit. Pot veure's la nota anterior.

13. Això és coherent, si tenim en compte que existeixen les accions, però no les no-accions. Es pot fer una acció, però no una no-acció. El cas dels verbs com *prometre* o *jurar* són singulars. En principi, una no-promesa no pot ser promesa i, per tant, no seria acció. El cas és que, si neguem aquests verbs, el seu comportament torna a ser peculiar. En aquest cas, pot estar o bé en subjuntiu o bé en futur o condicional. En l'esfera del present, és possible tant el present de subjuntiu com el futur: *Jo no et promet que ho intente* o *Jo no et promet que ho intentaré*. Ara bé, en l'àmbit del passat, només és possible el condicional (el futur del passat): *Jo no et vaig prometre que ho intentaria*, però no **Jo no et vaig prometre que ho intentés*. Potser l'ús indiferenciat entre el present de subjuntiu i el futur d'indicatiu té a veure, en aquest cas, amb la neutralització assenyalada més amunt. En determinats contextos, es neutralitzen les oposicions modotemporals.

14. Sí que es podria negar el verb *pregar*, però en contextos metalingüístics: *No t'he pregat que calles, sinó que t'alces*.

modalitat actancial, atès que està relacionada amb les accions que farà el receptor o l'emissor, està relacionada amb la 1a/2a persona. La modalitat temàtica, pel seu lligam amb allò pressuposat, està relacionada amb la definitud. La modalitat volitiva està relacionada amb els trets indefinit i inespecífic. I, finalment, la modalitat de la irrealitat eventiva, la dubitativa, està relacionada amb la inanimacitat referencial. Per tant, podem proposar l'escala jeràrquica següent:

(40)

A	B	C	D
-----<<	-----<<	-----<<	-----<<
Modalitat Actancial (1 ^a -2 ^a per.)	Modalitat Temàtica (Definit)	Modalitat Volitiva (Indefinit -inespecífic)	Modalitat Dubitativa (Irreal)

El que resulta més interessant és comprovar, en primer lloc, que existeix una relació d'implicació pel que fa a l'obligatorietat/presència/rebuig de la preposició *de* davant de l'infinitiu. Si, per a un parlant, la preposició *de* és possible al nivell C, també ho serà al nivell B i A. En contrast, si aquesta preposició no és possible al nivell B, tampoc no ho serà al nivell C i D.

Actualment, creiem que la llengua catalana fa el tall al nivell C, és a dir, per a alguns parlants, comença a ser acceptable inserir la preposició *de* davant verbs com *desitjar*, *buscar*..., però no amb verbs com *posar en dubte* o *ser possible*. Per a altres parlants, en canvi, el tall es troba en un nivell superior: al nivell B. Per a aquests parlants, seria acceptable inserir la preposició amb verbs com *saber greu*, *molestar*..., però no amb els verbs del nivell C ni D. Tot i això, en temps passats (41a) o bé de forma residual en alguns parlants del català actual (41b i c), es pot observar que el tall es pot fer, fins i tot, al nivell D:

- (41) a. [...] per causa de alguns mals portaments del prefato rey de Nàpols don Ferrando vers nós e certes coses que llavors occorrien —majorment de la indisposició e infirmitat del sobredit don Joffré— no fonç possible de executar e metre en efecte dit matrimoni. (Alexandre VI, *Alguns documents i cartes privades que pertanyeren al duc de Gandia*)
- b. És un fenomen de morfologia, no de fonètica. En la literatura *patoisant* de la capital és possible de trobar alguns d'aquests infinitius en -er (Josep Giner i Marco, *Ressenya a M. Sanchis Guarner, Gramàtica valenciana*).
- c. Segons ell adverteix, «en totes les regions polinèsies és possible de trobar formes patrícs de parlar. Els dirigents hawaïans posseeixen, per exemple, llur propi llenguatge senyorívol, que mantenen secret per als plebeus. [...]». (Rafael Lluís Ninyoles, *Conflicte lingüístic valencià*).

Si comparem el català amb el castellà, podem trobar un efecte contrari al que s'ha descrit per a la preposició *a*. Si bé el castellà feia un tall en un nivell jeràrquic molt més inferior que el català per inserir aquesta preposició a l'OD, en canvi, el castellà mostra una conducta «més estricta» a l'hora d'inserir la preposició *de* davant d'infinitiu. El castellà permet oracions com *Le propuso de ir al cine*, però no **Espero de aprobar el examen*.¹⁵ És a dir, el castellà només permet inserir actualment la preposició *de* al nivell A. Per tant, podem concloure que el castellà emprava una marca de subordinació (la preposició *a*) de forma més marcada en els complements de referència nominal, mentre que el català ho fa amb els complements de referència eventual (la preposició *de*).¹⁶

3.2 CASOS ESPECIALS: VOLER I CALDRE I PROVAR/MIRAR/ASSAJAR

Després del tot el que hem comentat fins ara, encara queda per contestar la pregunta que ens plantejàvem més amunt: ¿com és possible que verbs volitius com *desitjar* o *buscar* accepten la preposició modalitzadora *de* i, en canvi, el verb més volitiu de tots, el verb *voler*, no l'accepte? Doncs bé, en primer lloc, s'ha d'assenyalar que aquest rebuig no és total, sinó que es poden localitzar algunes oracions, passades i presents, en què el verb *voler* va seguit de la preposició *de*:

- (42) a. dix q[ue] p[us] son rey e senyor ho manave ell ne encarregave q[ue] era prest de ho beyr so que sa senyoria volia de metre·n en son poder, e que Sureda respòs que pus ell ho metia en poder del dit s[enyor] li staria mall dir lo contrari puy no tohave en sa honor co[m] aq[ue]ll q[ui] era deffenedor. (*Descripció del torneig entre Fanci Vallseca i Salvador Sureda*)
- b. Per la meua part, hauria volgut de pronunciar qualsevol cosa escaient a fi d'animar-lo..., però no ho vaig aconseguir. (Josep Lozano, *Històries marginals*).

15. Durant la redacció d'aquest treball, vam tenir l'ocasió de poder escoltar per la televisió un castellano-parlant que digué una expressió semblant a *Me supo mal de no decírtelo*. A falta d'informació diatòpica del subjecte (v. gr.: si és catalanoparlant o no) i diastràtica (v. gr.: si el parlant és dequeïsta o no), no podem aventurar cap hipòtesi fiable. Però, en qualsevol cas, des del punt de vista teòric adoptat en aquest treball, el fet que un parlant de castellà pogués utilitzar el *de* modalitzador al nivell B seria possible, sempre que es donés també al nivell A.

16. Tal com estem desenvolupament en un altre treball, la preposició *de*, fins i tot quan introdueix oracions d'infinitiu en funció de subjecte, és una marca sintàctica que indica també el caràcter subordinat d'aquestes construccions. En els casos en què funcionen com a subjecte, les oracions d'infinitiu apareixen amb verbs regents que estan molt a prop dels verbs inacusatius: *costar*, *doldre*, *bastar*, *molestar*, *saber greu*... Són verbs en què el subjecte no és agent; encara més, l'objecte tendeix a presentar un paper temàtic jeràrquicament superior al del subjecte. Per tant, el subjecte no és pot considerar un argument extern, sinó intern.

- c. Sí que vull dir-li una altra cosa, però primer vull de manar-li l'absolució i faré el que vostè em demane per obtenir-la. Implore el perdó amb el cor a la mà. (Josep Lozano, *Aldebaran*)

Tot i això, per entendre per què actualment el verb *voler* acostuma a rebutjar la preposició *de* davant d'infinitiu, creiem que cal tenir en compte la pròpia naturalesa de la construcció «*voler* més infinitiu». Per a Gavarró & Laca (2002: 2715-2716), l'expressió «*voler* més infinitiu» és una construcció en vies de gramaticalització; és gairebé una perífrasi semimodal que pot aparèixer amb subjectes animats i, fins i tot, sense cap subjecte (construcció, com assenyalen les autores, poc productiva: *Sembla que vol ploure*). Si se li reconeix aquest caràcter gairebé perifràstic, aleshores hem d'assenyalar que la construcció esmentada no constitueix una excepció a les construccions tractades en què la construcció d'infinitiu funciona o bé com a subjecte o bé com a OD, però no com a verb auxiliat.

El mateix es pot dir d'altres verbs semblants com *caldre*. L'ús de la preposició en aquest cas sembla minoritària, tot i que podem trobar-ne alguns exemples actuals:

- (43) a. Si el carbó es pot traure, amb menys despesa, a cel obert en algun lloc, no caldrà de foradar galeries a 2.000 metres de profunditat. (Joan Granell i Cendra, *L'home comú i la ciència de l'economia*)
 b. la grogor de l'espart sec entre la vella grogor de les mans llurs, perquè els calia de pagar amb petits treballs el plat de calent i el mos de saladura que es menjaven a casa dels fills. (Carmelina Sánchez Cutillas, *Matèria de Bretanya*)
 c. És fàcil de veure les dificultats per a poder professionalitzar-se íntegrament com a autor d'obra de creació. Calia de simultaniejar el treball creatiu amb qualsevol altra dedicació laboral. (Vicent Simbor Roig, *La narrativa catalana al segle XX*)

Al nostre parer, el fet que un verb com *caldre*, que expressa molt clarament la modalitat actancial (exhortatiu, en concret), no presente una alta freqüència de coaparició amb la construcció «*de* més infinitiu», com seria l'esperable, té a veure amb la seua naturalesa quasi perifràstica. La construcció «*caldre* més infinitiu» és una construcció en vies de gramaticalització. Si comparem les següents oracions, veurem que hi ha raons sòlides per sostenir aquesta afirmació:

- (44) a. Cal que ploga demà.
 b. *Cal ploure demà
 (cfr. amb el castellà: «*Hay que llover mañana»).

En el primer cas, el verb *caldre* és sinònim a l'expressió *ser necessari*. L'oració completiva que introdueix, efectivament, és el seu subjecte. En canvi, en el segon cas, aquesta correspondència no s'hi dona (cfr.: **És necessari ploure demà*). El verb *caldre* i l'infinitiu constitueixen una mena de perífrasi verbal i, per tant, funcionen com un únic predicat. L'exemple (44b) és agramatical, atès que el verb *caldre* imposa un caràcter impersonal a l'oració (v. gr.: *Cal menjar pomes*, *Cal córrer una mica tots els dies*, etc.). Però no és pot impersonalitzar un predicat que ja és impersonal. De la mateixa manera que és agramatical **Es plou a Manises* (però no *Es viu bé a Manises*), ho ha de ser també l'oració **Cal ploure demà*. Per tant, aquests fets semblen apuntar a la naturalesa quasi perifràstica de la construcció tractada i, per tant, no suposa una excepció a la idea exposada.

Finalment, cal discutir les construccions *mirar de*, *provar de* i *assajar de* més infinitiu. Les construccions *provar de* i *assajar de* tenen plena vigència i, a més a més, des de ben prompte fins a l'actualitat, l'ús de la preposició *de* ha sigut obligatòria. En el cas de *mirar de*, cal dir que els exemples trobats són més tardans però, tot i això, presenta una alta freqüència:

- (45) a. Era lo marquès bell cavaller assats, e molt valent de la persona, e trobant-se molt delitós e en bon punt, cuydant parlar secret, assajà de dir paraules no tan discretes com de tal senyor, en tal jorn e en tal loch, se pertanyien. (Anònim, *Curial e Güelfa*)
 b. Ricard diposità sobre el banquet una bossa que portava i el got buit amb què havia assajat de donar-li a beure i l'havia banyada tota. (Mercé Climent i Francesc Mompó, *Somniant amb Aleixa*)
- (46) a. Pere Pallàs Lladró, vos scrivi no curant respondre a totes les impertinents e mal ordenades paraules de vostra lletra, volent provar de portar-vos al verdader camí per on nostra batalla sens algun storp poguéu venir a fi; (Ximén Pérez de Romaní, *Resposta a la II letra de Pere Pallàs*)
 b. Li va agradar veure com Mamadú va envalentonar-se per ajudar Adam. Com va saber abandonar per un moment, la tristor amb què vivia des que havia arribat a Aladre per provar de calmar el germà menut. (Maurici Belmonte, *Bes de xocolate*)
- (47) a. [...] són, així mateix, gestos amb què mirem de pal·liar o d'encobrir les expansions insolents del nostre cos. (Joan Fuster, *Diccionaris per a ociosos*)
 b. [...] ahora, fa com si no veiés que els altres també en tenen, perquè poc o gens no es mira de ser cortés, sinó que tots van atropelladament. (Josep Vicent Escartí, *Els cabells d'Absolom*)
 c. —Sou vós, l'amo de Son Galceran? —optà per demanar al llenyater, mirant de ser amable. (Josep Palomero. *Els tatuatges dels apàtrides*)

Al nostre parer, tot i el significat d'aquestes expressions, que no signifiquen dubte, desig, volició ni cap valor assenyalat per legitimar la presència de la preposició *de* d'acord amb allò que hem defensat, no sembla invalidar la nostra posició. En aquests casos, considerem que hi ha unes perífrasis verbals plenament gramaticalitzades. En primer lloc, s'ha d'indicar que el significat d'aquestes construccions no és composicional. Totes aquestes construccions, pràcticament sinònimes, tenen un significat proper de *tractar de*. Aquest fet és manifest amb *mirar de*; en una construcció com *Mira de ser cortés*, no s'entén que s'haja de mirar res.¹⁷ En el cas de *assajar de* i *provar de*, cal adonar-se que assajar alguna cosa o provar una cosa implica que l'esdeveniment descrit s'està donant. Per exemple, si es diu *Joan assaja una obra de teatre*, vol dir que aqueixa acció s'està fent. En canvi, en la perífrasi, es focalitza el punt immediatament anterior a l'inici de l'esdeveniment, un esdeveniment que es pot donar o no finalment: *Joan va assajar de dir-li a son pare la veritat*, només indica que va intentar de dir-li alguna cosa, però tal volta, ni tan sols va acabar de dir finalment res a son pare; només va tractar de fer-ho.

A més a més del pes del significat, cal anotar altres fets que semblen ratificar la nostra creença. En primer lloc, està el fet de la pronominalització. Si la construcció d'infinitiu fóra un autèntic OD, es podria pronominalitzar per *ho*. En canvi, aquest fet no ocorre amb les autèntiques perífrasis verbals:

- 48) a. —Joan li va proposar d'anar al cinema?
 >> —Sí, li ho va proposar.
 b. —Joan va poder traslladar tots els seus trastos?
 >> —*Sí, Joan ho va poder.
 >> —Sí, Joan va poder (fer-ho).
 c. —Joan va assajar/provar/mirar de traslladar tots els seus trastos?
 >> —??Sí, ho va assajar/provar/mirar.
 >> —Sí, va assajar/provar/mirar de fer-ho.

Com es pot veure a l'exemple (48a), la construcció d'infinitiu, quan funciona com a OD, es pot substituir sense problemes pel pronom *ho*. En canvi, quan es tracta d'una perífrasi plenament gramaticalitzada, això no sembla possible, com ho demostra l'exemple (48b). Sí es possible deixar la proforma *fer-ho* com a verb principal, que seria l'element anafòric que arreglegaria el referent esdevenimental de la construcció d'infinitiu. A (48c), el que es pot comprovar és que la pronominalització per *ho* no

17. En una pàgina web actual (<http://blog.ferrerguardia.org/2013/10/per-ser-mes-lliures/>), hem trobat l'expressió, «mireu de mirar»: «Torneu a mirar-los la cara que fan, mireu de mirar-los la mirada!». Aquesta expressió, semblant a «acabe d'acabar», només té sentit si prenen com a verb auxiliar la forma «mireu».

és possible, si es vol mantenir el seu significat perifràstic. De la mateixa manera que es pot dir *Ho ha acabat*, però no com una correcta substitució de «Joan ha acabat *de traslladar tots els seus trastos*» (que seria «Joan ha acabat *de fer-ho*»), en el nostre cas, «Ho ha mirat» no sembla ser la correcta pronominalització per a «Ha mirat *de traslladar tots els seus trastos*». «Ho ha mirat» implica una autèntica percepció visual.

En segon lloc, les autèntiques construccions d'infinitiu en funció d'OD es poden focalitzar mitjançant les oracions clivellades o escindides (*cleft sentences*). En canvi, això és més difícil amb les perífrasis verbals.

- 49) a. —Joan li va proposar d'anar al cinema
>> —El que li va proposar Joan va ser d'anar al cinema.
b. —Joan va poder traslladar tots els seus trastos
>> —*El que va poder Joan va ser traslladar tots els seus trastos.
c. —Joan va assajar/provar/mirar de traslladar tots els seus trastos
>> —??El que va assajar/provar/mirar Joan va ser de traslladar tots els seus trastos.

A l'exemple (49a), es pot veure que la focalització es pot donar sense problemes quan la construcció d'infinitiu és OD. En canvi, quan es tracta d'una perífrasi, ja no és possible, com ho mostra l'exemple (49b). En el cas de les nostres construccions, aquesta mena de construccions focalitzadores no són tan fàcils d'aplicar. Creem rebuig, especialment amb *assajar de*. Alguns parlants sí que acceptarien, no obstant això, construccions com *El que va mirar Joan és anar a Londres*, però és possible que, en aquest cas, el valor estiga més a prop del volitiu, és a dir, no es vol expressar **El que va tractar Joan és anar a Londres*, sinó *El que va voler Joan és anar a Londres*. Al cap i a la fi, el valor intencional de *tractar de* està clarament molt a prop del valor volitiu expressat per *voler*.

4. CONCLUSIONS

Amb aquest treball, esperem d'haver pogut presentar una explicació raonable sobre el motiu pel qual es produeix la inserció de la preposició *de* davant de construccions d'infinitiu amb funció de subjecte o objecte directe. La inserció d'aquesta preposició, com hem defensat, no és una qüestió simplement estilística: no és el cas que el parlant pugui emprar o no aquesta preposició arbitràriament sense que es produeixi cap canvi semàntic d'importància. De fet, hem vist que existeixen contextos sintàctics en què la inserció és ben obligatòria per a tot l'àmbit catalanoparlant. La justificació rau en motivacions purament modals i aquestes raons són, alhora, les que determinen

el grau d'opcionalitat o, fins i tot, obligatorietat de la inserció preposicional. Atès que l'infinitiu és una forma verbal defectiva per expressar valors modals, creiem que la preposició *de* és una marca de subordinació que indica, precisament, el valor que expressaria el subjuntiu en aquest context sintàctic.

Tot i els possibles avanços aconseguits en aquest treball cap a una tesi plausible del fenomen estudiat, és possible que encara quede molt de treball per fer en relació amb aquesta qüestió i, especialment, pel que fa al valor modal expressat mitjançant diferents mecanismes i mantenint un sistema d'oposicions ben estructurat. Per exemple, aquest seria el cas de la relació modal entre verbs com *dubtar*, *ignorar*, *creure*, i *saber*. Aquests verbs anomenats epistèmics, com s'ha indicat, estableixen tot un sistema aristotèlic d'oposicions que es concreta en el mode (indicatiu/subjuntiu) i en el tipus de conjunció (que/si). I aquestes oposicions es donen amb les oracions finites (*Sé que ha vingut Joan* i *No sé si ha vingut Joan*) i amb les oracions no finites (*Sé anar jo a soles* i *No sé si agafar l'abric*).

A més a més, hi ha altres aspectes que no hem tractat al present treball, com és l'aspecte o la negació, que tenen conseqüències ben interessants en la inserció preposicional i que aparentment semblen contradir la nostra tesi. Ens referim a casos com *Va admetre d'haver participat en el robatori* que, en una construcció finita, seria igual a *Va admetre que havia participat/va participar en el robatori*, on sembla que l'aspecte perfectiu imposa l'aparició de la preposició *de*. Si així fos, podem afirmar que la preposició *de* no només és una marca modal, sinó una marca de mode i aspecte. D'altra banda, la negació té implicacions modals en les oracions subordinades finites (cfr.: *Joan creu que ell és molt alt* enfront de *Joan no creu que ell siga molt alt*). En canvi, en les oracions negatives, no apareix la preposició *de*, tal com prediria la nostra tesi: *Joan no creu (*de) ser molt alt*. Tampoc no hem esmentat la qüestió de per què el fenomen estudiat ocorre quan la construcció d'infinitiu funciona com a objecte directe i, de vegades, com a subjecte (i, normalment, posposat) i que no té a veure només amb raons sintàctiques (l'absència de preposicions en contrast amb la resta de funcions). Així doncs, queden encara no pocs punts per ser resolt i esperem poder respondre a totes aquestes qüestions en un treball futur (no massa llunyà).

JUAN CARLOS TORDERA YLLESCAS
Universitat de València
juan.tordera@uv.es
ORCID 0000-0002-6297-4180

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ALSINA, Àlex (2002) «L'infinitiu», dins Joan Solà (dir.), Maria Rosa Lloret, Joan Mascaró & Manuel Pérez Saldanya, *Gramàtica del català contemporani*, vol. III, Barcelona, Empúries, pp. 2389-2454.
- BADIA I MARGARIT, Antoni (1962) *Gramàtica catalana*, Madrid, Gredos, 2 vol.
- BONET, Sebastià (2002) «Les subordinades substantives», dins Joan Solà (dir.), Maria Rosa Lloret, Joan Mascaró & Manuel Pérez Saldanya, *Gramàtica del català contemporani*, vol. III, Barcelona, Empúries, pp. 2321-2387.
- COMRIE, Bernard (1989 [1a ed. 1981]) *Language Universals and Linguistic Typology*, Oxford/Cambridge, Blackwell. [2a ed.]
- D'INTRONO, FRANCESCO (2001) *Sintaxis generativa del español: evolución y análisis*, Madrid, Cátedra.
- DIK, Simon C. (1997) *The Theory of Functional Grammar. Part 2: Complex and derived constructions*. Berlín / Nova York, De Gruyter Mouton.
- FABRA, Pompeu (2006 [1a ed. 1933]) *Gramàtica catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. [7a ed.]
- FOLEY, William A. & Robert D. van VALIN JR. (1984) *Functional syntax and universal grammar*, Nova York / Melbourne, Cambridge University Press.
- GAVARRÓ, Anna & Brenda LACA (2002) «Les perífrasis temporals, aspectuals i modals», dins Joan Solà (dir.), Maria Rosa Lloret, Joan Mascaró & Manuel Pérez Saldanya, *Gramàtica del català contemporani*, vol. III, Barcelona, Empúries, pp. 2663-2726.
- GIEC = Institut d'Estudis Catalans (2016) *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- HENGEVELD, Kees & J. Lachlan MACKENZIE (2008) *Functional Discourse Grammar*, Oxford, Oxford University Press.
- KIPARSKY, Paul & Carol KIPARSKY (1970) «Fact», dins M. Bierwisch & K. Heidolph (eds.), *Progress in Linguistics*, The Hague, Mouton. Reimprès dins D. Steinberg & L. Jakobovits (eds.), *Semantics. An Interdisciplinary Reader*, Cambridge, Cambridge University Press, pp. 345-369.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel (1988) *Els sistemes modals d'indicatiu i subjuntiu*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- QUER, Josep (2002) «Subordinació i mode», dins Joan Solà (dir.), Maria Rosa Lloret, Joan Mascaró & Manuel Pérez Saldanya, *Gramàtica del català contemporani*, vol. III, Barcelona, Empúries, pp. 2389-2454.

- RIJKHOFF, Jan (2008) «Layers, levels and contexts in Functional Discourse», dins Daniel García Velasco & Jan Rijkhoff (eds.), *The noun phrase in Functional Discourse Grammar*, Berlín / Nova York, Mouton de Gruyter, pp. 63-115.
- RUAIX I VINYET, Josep (1996) *Català complet: curs superior de llengua/2*, Moià, Ruaix.
- SALVADOR, Vicent & Manuel PÉREZ SALDANYA (1993) «Transitivité et interférence linguistique: la construction a+complément d'objet direct en espagnol et en catalan», *Contrastes*, pp. 39-67.
- SEARLE, John R. (1976) «A classification of illocutionary acts», *Language in Society*, vol. 5, núm. 1, pp. 1-23.
- SILVERSTEIN, Michel (1977) «Hierarchy of features and ergativity», dins R. M. W. Dixon (ed.), *Grammatical Categories in Australian Languages*, Canberra, Australian Institute of Aborigine Studies.
- TORREGO SALCEDO, Esther (1999) «El complemento directo preposicional», dins Ignacio Bosque & Violeta Demonte (coords.), *Gramática descriptiva de la lengua española*, Madrid, Espasa Calpe, pp. 1779-1805.
- VALIN, Robert D. Jr. van (2005) *Exploring the Syntax-Semantics Interface*, Nova York, Cambridge University Press.
- VALIN, Robert D. Jr. van & Randy J. LAPOLLA (1997) *Syntax. Structure, meaning and function*, Cambridge, Cambridge University Press.
- VILLALBA, Xavier (2002) «La subordinació», dins Joan Solà (dir.), Maria Rosa Lloret, Joan Mascaró & Manuel Pérez Saldanya, *Gramàtica del català contemporani*, vol. III, Barcelona, Empúries, pp. 2247-2319.